

شروش مولد و ماندگار:

مقدمه ای بر چستی، چرایی و چگونگی در علوم اطلاعات

دکتر مریم نظری - استاد مدعو دانشگاه تهران

۱ آذر ۱۳۹۱ - انجمن علمی مدیریت اطلاعات ایران، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

پژوهش مولد و ماندگار پژوهشي است که:

- × در موضوع و بافتي مشخص، دانش، دیدگاه، یا راهکاري نو توليد مي کند؛
- × محصول آن براي پژوهشگر نان و نام مي آورد؛
- × و به رفاه، شادي و يا سلامتي جامعه مي افزايد.

هر آنچه هستیم، انعکاس باورهايي است که از پاسخ به سه پرسش
زیر به دست آورده‌ایم و از دستش نداده‌ایم:

✖ از کجا آمده‌ام؟

✖ آمدنم بهر چه بود؟

✖ به کجا می‌روم؟

از کجا آمده‌ام؟ ... زیربنای فلسفی پژوهش مولد و ماندگار

- × از خدا به خدا (به شرط تجربه «خداگونه شدن»)
- × تجربه «بودن» = بهترین‌های خود را ارائه دادن = «خلاقیت»
- × تجربه «خلاقیت» از طریق پرداختن به چیزی است که عاشق آن هستیم.
- × اگر نه؟ بزرگ‌نمایی ابعاد مثبت، تغییر از طریق «یادگیری»
- × موتورهای اصلی حرکت «یادگیری واقعی» عشق و یا نیاز هستند.
- × تنوع در سبک‌های یادگیری، و نظام دانشی و ارزشی افراد: نیاز به ایجاد توانمندی «ژرف ندیشیدن» و «درست پرسیدن» در بافت خواسته‌ها و نیازهای افراد
- × تخصص سواد اطلاعاتی + دانش علمی و عملی پژوهش استقرایی
- × در دسترس قرار دادن تجربه «خلاقیت» از طریق ایجاد توانمندی‌های «یادگیری نحوه یادگیری» در افراد
- × ابزار ۳*۳ سازه‌ای پژوهش مولد و ماندگار با رویکرد «یادگیری نحوه یادگیری پژوهش»

باور

آموخته‌ها

تجربه و دانش

خلاقیت

ادامه تجربه
«بودن»

... و کار همیشه تهی‌ست، مگر آنکه مهري باشد. **اما کار کردن با مهر يعني چه؟** يعني کِشتن دانه از روي لطف و برداشتن حاصل از روي شادي، چنانکه گويي دلدارت میوه‌اش را خواهد خورد. **يعني دمیدنِ دمي از روح خویش در هر آنچه می‌سازي.**

— جبران خلیل جبران، پیامبر و دیوانه.

از درگیری تا آشتی پارادایمی: شکل‌گیری پایه‌های نظری پژوهش مولد و ماندگار

مسئله‌رصدی و
مسئله‌بندی

- × مواجهه با يك پارادایم: چگونگی طرح آن؟ (تز دکتری)
- × پرسش درباره چرایی، چیستی، چگونگی: شیوه کندوکاو موضوع در بافتی مشخص؟

طراحی پروتکل
پژوهش

- × چگونگی یافتن پاسخ: نوع داده موردنیاز و روش کسب آن؟
- × نیاز به ابزار جدید: چگونگی طراحی آن؟

اجرای پژوهش

- × طرح پرسش برای دریافت پاسخ: تعامل رشته‌ها و علوم؟
- × داده جدید با شیوه جدید: نیاز به خلق شیوه‌ای نو برای تحلیل داده؟

ارائه یافته‌ها و
دستاوردها

- × دانش جدید موضوعی، بافتی و روش‌شناختی: چگونگی ارائه؟

تجاری‌سازی و
تاثیر

- × پیاده‌سازی دستاوردها و تاثیرگذاری: جلب حمایت‌های مادی و معنوی، لذت مفید بودن؟

طرحي از يك پژوهش اکتشافی طولی

- × **مسئله:** چه عناصری باعث تجربه **رنج** در پژوهشگر و **عقیمی** در پژوهش می‌شوند؟
- × **بافت پژوهش:** مراحل مختلف پژوهش - با تاکید بر تجربه پژوهش در کشورهای در حال توسعه
- × **طراحی:** موردپژوهی اکتشافی طولی - **مورد:** ایده‌های پژوهش و محصولات پژوهشی؛ **واحد تحلیل:** رفتار پژوهش (خود و دیگران)
- × **داده:** چیست، چرایی و چگونگی پژوهش
- × **تحلیل:** چیست، چرایی و چگونگی پژوهش مولد و ماندگار/ غیرمولد و فراموش شده
- × **خروجی:** مدل پژوهش مولد و ماندگار - توسعه‌ای/ تکاملی
- × **پیشنهاد:** استفاده از مدل به عنوان چارچوبی نظری برای مطالعه فرایند پژوهش در کشور (در بافت رشته‌های مختلف، از منظر دست‌اندرکاران مختلف پژوهش: دانشجو، استاد، ناظر، داور ...)

مسئله چیست؟

- مسئله رصدی و مسئله بندی

- × مسئله پژوهش یا اثبات فرضیه های غیریومی؟
- × موضوعات وارداتی: توجیه اهمیت وارداتی، روش وارداتی = توجیه بکری آسان، توجیه ضرورت در بافت دشوار
- × خوب که چي؟ نمی دانیم! ضرورت (اورژانسی بودن) مسئله در بافت پژوهش غیرقابل توجیه است.
- × مسئله بندی سطحی - توجیه بکری در سطح موضوع، نه بافت یا روش: مولد بودن در سطح موضوع به شرط نوآوری روش شناختی یا توجیه مسئله و ضرورت آن در بافت پژوهش به دست می آید.
- × از پرسش ذهنی تا پرسش کلیشه ای: گم شدن پژوهشگر در فرایند پژوهش به دلیل حمایت نشدن علاقه وی (محدودیت دانش روش شناختی حامیان پژوهش)
- × بنای غیرمولد: حذف پژوهشگر (عشق)، بی محلی به نیاز بازار بومی (مد)، نداشتن تصویر جذاب و هیجان انگیز از کاربرد و تاثیر دستاوردها (چشم انداز).

مسئله چیست؟

- طراحی پروتکل پژوهش

- × استفاده از ابزارها و روشهای پژوهش غیرمولد: تست، نه تولید فرضیه!
- × ابزارهای غیرمولد: تعامل شهرام، سکینه و پریسا با جیم و جک و مایکل.
- × روشهای غیرمولد: سخن ناآشنا، به رخ کشیدن دانشمان به رخ پاسخگو، دوباره خوانی مدلهای و نظریه های جیم و جک و مایکل و ثبت بازخوانیهای شهرام، سکینه و پریسا از کتابها و منابع ترجمه شده درباره این نظریه ها.
- × روش زندگی: خلاقیت کشی در طرح مسئله، ترس از چارچوب شکنی، ندانستن قواعد!

مسئله چیست؟ - اجرای پژوهش

- × یافته های سطحی، غیرقابل باور و/یا بی استفاده
- × **حذف حلقه بافت:** در سطح فرضیه، تعاریف عملیاتی، ابزارسازی، برقراری ارتباط با منبع داده و داده
- × **عدد و رقم:** چندتا حرف جیم، جک و مایکل رو تایید کردند؟
- × **نداشتن قدرت مانور** در تحلیل یافته ها - بی ربط یا کم ربط بودن یافته ها با واقعیت پدیده در بافت پژوهش
- × **تحلیل سرسری:** گزارش چیستی یافته ها نه چرایی آنها در بافت پژوهش
- × **داوری سطحی:** گیر دادن به ارقام؛ نه به چرایی انتخابها و چیستی مسئله پژوهش در بافت پژوهش
- × **یافته های ناآشنا در بافت پژوهش:** تولید توهم نه انعکاس واقعیت
- × **حذف صورت مسئله «چرایی پژوهش»:** جدایی پژوهش و عمل (خوشبختانه و بدبختانه!)

مسئله چیست؟

- ارائه یافته‌ها و دستاوردها

- ✖ **تکرار گفته‌ها و نوشته‌ها:** نداشتن دانش، دیدگاه یا راهکاری نو برای ارائه؛ تولید نکردن دانش موضوعی یا روش‌شناختی در بافت پژوهش
- دانش موضوعی: چیستی، چرایی، چگونگی پدیده‌ها در بافت پژوهش
- دانش روش‌شناختی: چگونه متفاوت مطرح کردن موضوع و پرداختن به آن (در بافت بومی یا فرابومی)
- ✖ **بی‌زمینه ماندن یافته‌ها:** چون ضرورت موضوع در بافت پژوهش توجیه نشده است و «خوب که چی؟» آن در بافت پژوهش نامعلوم است.
- ✖ **کاربرد نظری و عملی کم:** مبنای نظری غیربومی، بیگانگی دستاورد در بافت.
- ✖ **مدلهای انتزاعی** که بر پایه فرضیه‌های غیربومی بنیان‌گذاری شده و براساس دانش کلاسیک/کتابی پاسخگو ساخته شده‌اند.

مسئله چیست؟ - تجاری سازی و تاثیر

- × نداشتن بازار و مخاطبِ منتظر: عدم توجه ضرورت پژوهش در بافت موردنظر
- × نداشتن چیزی برای عرضه: کلیشه‌ای انجام دادن پژوهش، به دست نیاوردن دانش و مهارت‌های عملی موردنیاز بازار
- × کوتاه پریدن در نشر و تاثیر: نداشتن دانش موضوعی یا روش‌شناختی نو؛ نداشتن توانایی دیدن و نمایاندن نویی
- × همیشه اول راه ماندن: ندانستن چگونگی تبدیل داشته‌ها و دستاوردها به چیزی باارزش
- × از دست دادن اعتماد به نفس: یقه دیگران را گرفتن ناامیدی و شروعی تکراری، نداشتن درکی درست از ماهیت پژوهش و ملزومات آن

باور اینکه «یادگیری بی‌وقفه» خصیصه ذاتی پژوهش مولد و ماندگار است.

چارلی چاپلین:

✖ آموخته‌ام که خداوند همه چیز را در یک روز نیافرید، پس چه چیز باعث شد که من بیندیشم می‌توانم همه چیز را در یک روز به دست بیاورم؟

آهان! - ذهنیت موردنیاز برای با موفقیت به فرجام رساندن پژوهش مولد و ماندگار

مسئله چیست؟

آیا مسئله این است؟

- ✖ آیا موارد ذکر شده، علل تجربه رنج در پژوهشگر و عقیمی در پژوهش هستند؟
- ✖ تجربه شما از پژوهش چه می‌گوید؟

تولد پژوهش مولد و ماندگار

✕ از چيستی، چرایی، و چگونگی
تا

✕ ارزیابی آزموده شده‌ها

پژوهش مولد و ماندگار

چیستی؟ - مولد و ماندگار

× تعریف

× ویژگیها

چرایی؟ - بودن و ماندن

× در بافت پژوهشگر

× در بافت دانش

چگونگی؟ - ابزار سه*سه سازهای

× طراحی

× اجرا

× ارائه

× ذهنیت (mindset)

ارزیابی آزموده شده‌ها

پژوهش مولد و ماندگار چیهستی؟ - مولد و ماندگار

مولد است.

- × دانش، بینش یا راهکار نو تولید می کند. **چشم انداز مد**
- × پژوهشگر صاحب نظر و مولد تولید می کند (ذهنیتی راه-حل گرا). **عشق**
- × ثمره آن برای پژوهشگر نام و نان می آورد. **مد**

ماندگار است.

- × به مسائل واقعی می پردازد و **مد** تصویری شفاف از تاثیر و کاربرد نتایج پژوهش ارائه می دهد. **چشم انداز**
- × با اشتیاق و کنجکاوی هدایت می شود. **عشق چشم انداز**
- × ثمره آن به نوعی به بهبود شادی، رفاه و سلامت جامعه/ مخاطبان آن می انجامد. **چشم انداز مد**
- × با سه عنصر **عشق، مد، و چشم انداز** آغاز و هدایت می شود.

پژوهش مولد و ماندگار چرایی؟ - بودن و ماندن

- بی مانند شدن؟
- یکی مثل بقیه بودن؟

بودن

- × لذت بردن
- × حس مفید بودن
- × داشتن حرفی نو برای گفتن
- × آبروسازی / اعتبارسازی حرفه ای / اعتماد به نفس سازی

ماندن

- × ارضای غریزه ماندگاری
- × یاد نیک

امنیت

- × آینده شغلی روشن
- × سرمایه گذاری دانشی
- × کارنامه درخشان تر

بقا

- × جلوگیری از احساس گناه
- × شغلی دست و پا کردن

پژوهش مولد و ماندگار

چگونگی؟ - ابزار ۳*۳ سازه‌ای

طراحی

- × مسئله‌رصدی و مسئله‌بندی
- × توسعه چارچوب نظری
- × طراحی پروتکل
- × تصویرسازی خروجی‌ها و تاثیر آنها (مد، چشم‌انداز)

اجرا

- × ورود به بافت پژوهش
- × گردآوری و تحلیل داده
- × نگارش یافته‌ها

ارائه

- × دسته‌بندی دستاوردها براساس بکری و کاربرد
- × تعیین مخاطب و هدف‌گیری محمل(های) مناسب برای نشر و تجاری‌سازی دستاوردها

ذهنیت (Mindset)

- × ماهیت پژوهش مولد و ماندگار و ملزومات به فرجام رساندن موفق آن

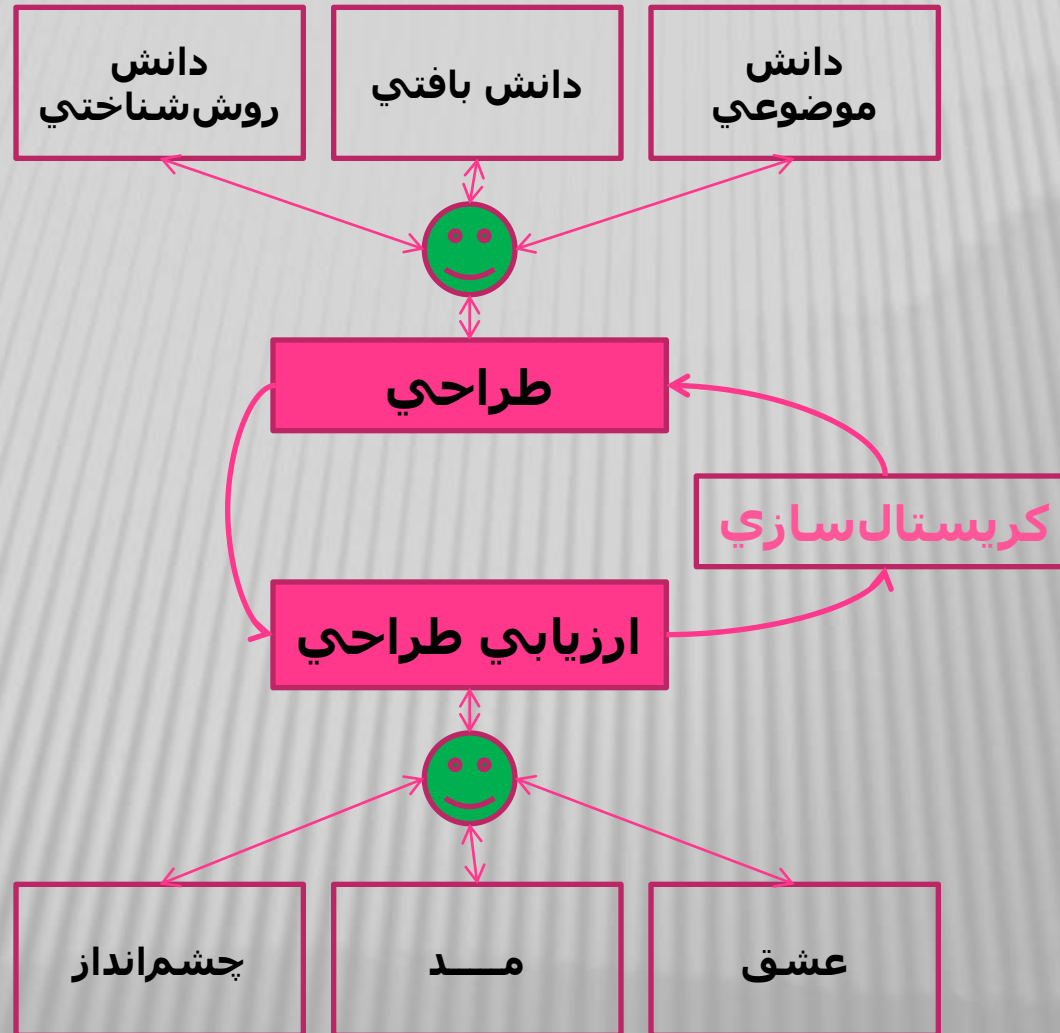
عشق، مد، چشم‌انداز

موضوع، بافت، روش

موضوع، فعالیت، پدیده

پژوهش مولد و ماندگار

چگونگی؟ - طراحی

پژوهش مولد و ماندگار

چگونگی؟ - طراحی

مسئله‌رصدی و مسئله‌بندی

- × اهمیت - موضوع و ابعاد و منظرهای مختلف آن
- × ضرورت در بافت
- × بکری - اسکلت‌بندی مسئله، طرح پرسش و هدف
- × کاربرد/ تاثیر

توسعه چارچوب نظری

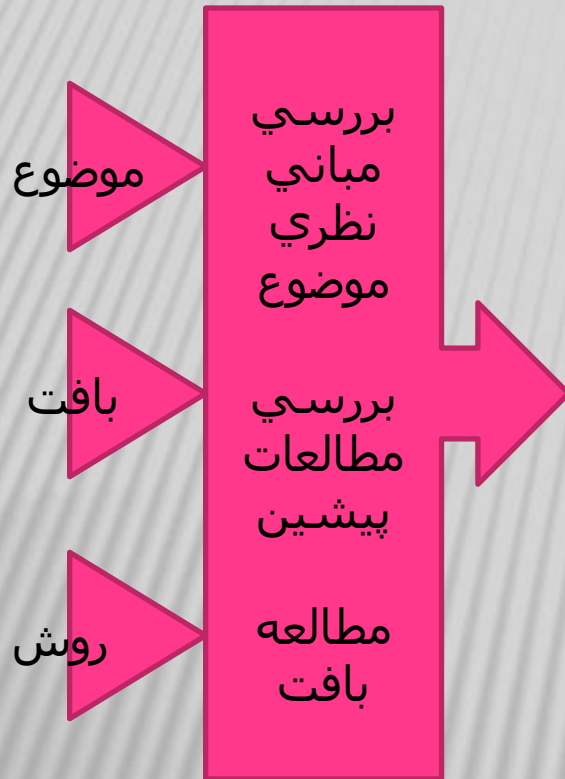
- × پاسخهای احتمالی به پرسش و دسته‌بندی
- × تعیین ابعاد و تعریف عملیاتی موضوع - امکان‌سنجی
- × خاص کردن موضوع؟

طراحی پروتکل

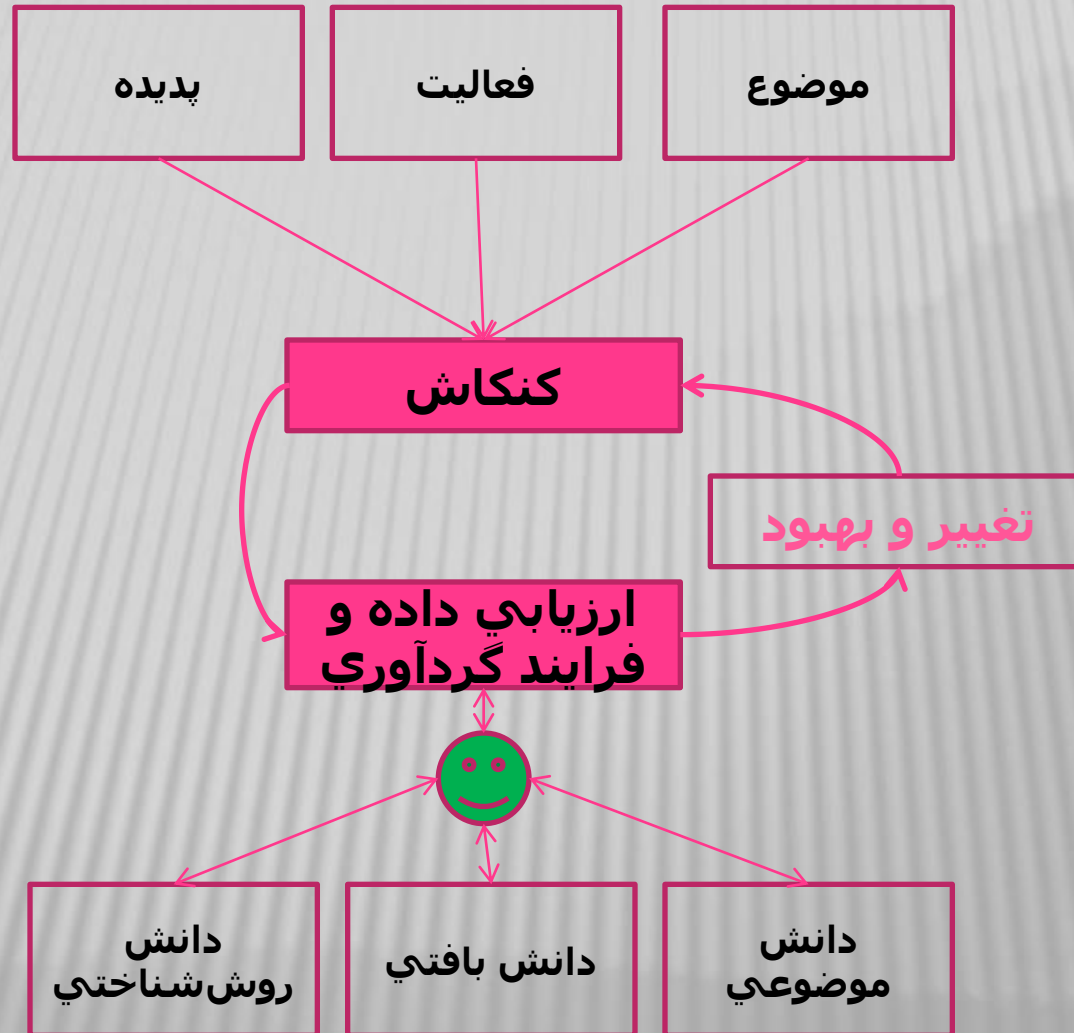
- × طراحی پرسشهای عملیاتی به زبان منبع داده
- × انتخاب / طراحی روش(های) گردآوری داده

تصویرسازی خروجی‌ها و تاثیر آنها

- × موضوع، موضوع در بافت
- × روش

پژوهش مولد و ماندگار چگونگی؟ - طراحی

پژوهش مولد و ماندگار چگونگی؟ - اجرا

ورود به بافت

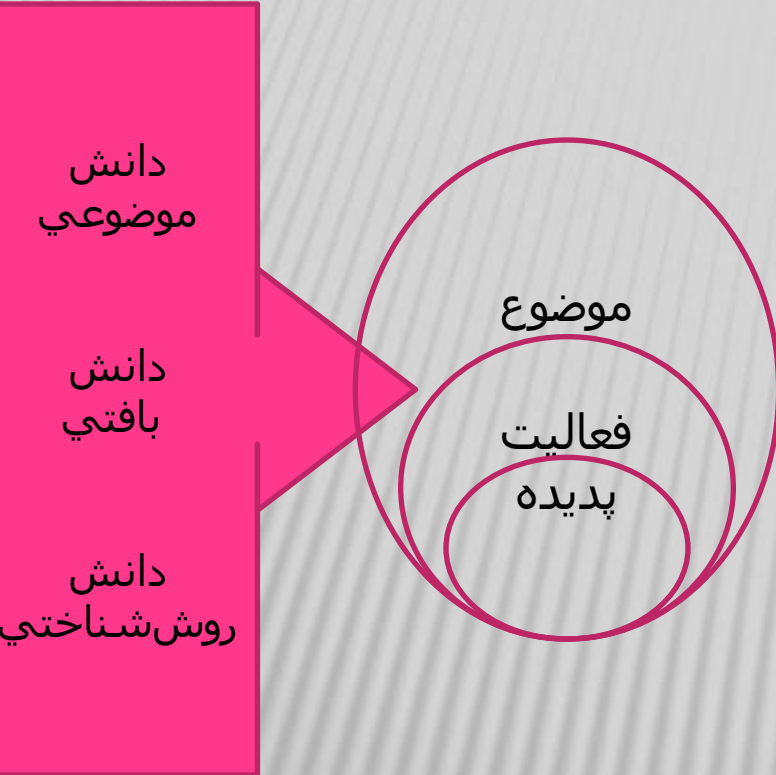
- × هماهنگی و احترام به منبع داده
- × کنکاش به زبان منبع داده
- × با اشتیاق دریافت کردن

گردآوری و تحلیل داده

- × فرصت‌طلبی و انعطاف در تغییر پرسش، روش، ابزار
- × پرسش داده در دل پرسش پژوهش
- × مدیریت آینده‌نگرانه داده
- × الگویابی، دسته‌بندی، تفسیر
- × بازنگری شکل ارائه

نگارش یافته‌ها

- × پرسش یافته‌ها در دل پرسش پژوهش (معنایابی در الگوهای بدست آمده)
- × پرسش یافته‌ها در دل وعده‌های پژوهش

پژوهش مولد و ماندگار

چگونگی؟ - ارائه

دسته بندی دستاوردها براساس بکری و کاربرد

- × دانش موضوعی
- × دانش روش شناختی
- × دانش بومی

تعیین مخاطب، هدف، و محمل مناسب برای نشر

- × مخاطب: آموزش، پژوهش، اجرایی
- × هدف: انتشار، اعتبار، صید شغل، ایجاد تغییر ...
- × محمل: مجله، گزارش، پوستر، وبسایت، بلاگ، دوره آموزشی ...

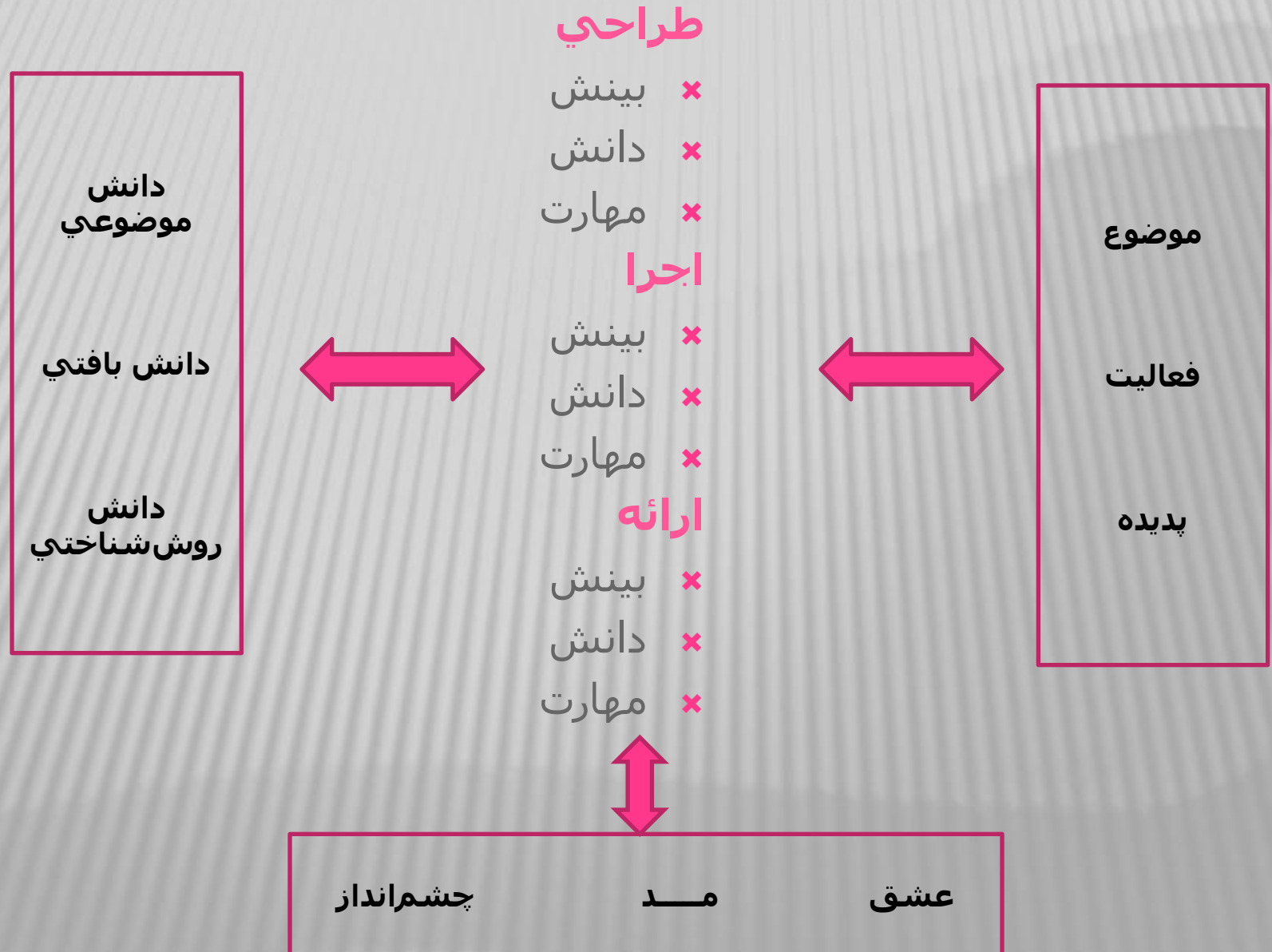
ارائه در محمل مناسب

- × یادگیری مبانی و مهارتها
- × تولید محصول در فرمت موردنظر
- × ارائه - اصلاح - ارائه

تجاری سازی دستاوردها

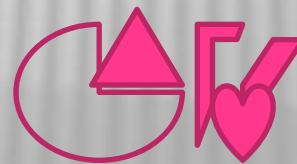
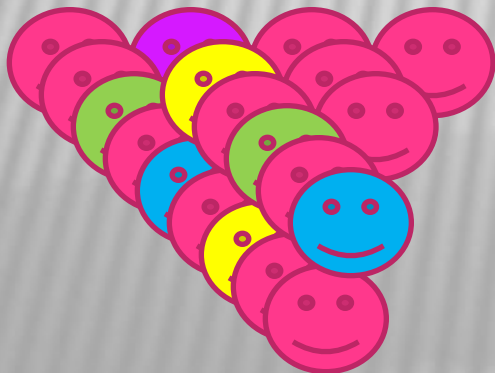
- × هدف گیری مخاطب
- × امکان سنجی راه های درآمدزایی، برنامه ریزی، اقدام، خودارزیابی

پژوهش مولد و ماندگار چگونگی؟ - ذهنیت (Mindset)

ارزیابی آزموده شده‌ها

- ✗ تولید اولین مدل بافتی سواد اطلاعاتی (ارائه روش جدید، مفهوم نو، راهکار کاربردی برای آموزش و پژوهش سواد اطلاعاتی در محیط‌های الکترونیکی، و در رشته GIS)
- ✗ دفاع از تز - پرسش درباره کاربردهای عملی دستاوردها ✓ ✓ ✓ ✗
- ✗ انتشار مقاله ✗ ✗ ✗ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
- ✗ ارائه یافته‌ها در کنفرانس‌های موضوعی (GIS) و غیرموضوعی (LIS) - چالش برقراری ارتباط ایده! درک نبودن ایده، غیرملموس بودن کاربردها، نیاز به متخصص موضوعی حوزه GIS
- ✗ سخنرانی درباره پژوهش بافتی سواد اطلاعاتی در ایران ۱۳۹۰
- ✗ ساده‌سازی روش و راه‌های رفته در قالب مدلی سه سازه‌ای و آموزش به بیش از ۲۰۰ دانشجو و استاد در مالزی
- ✗ کوچینگ پژوهش در انگلستان، مالزی و ایران
- ✗ ثبت و انتشار آموخته‌ها

پژوهش مولد و ماندگار خوب که چي؟

طراحی، اجرا و ارائه پژوهش

- × برای تولید دانش بومي
- × برای یادگیری پژوهش

ارزیابی پژوهش

- × خودارزیابی
- × دیگر ارزیابی
- × داوری

راهنمایی پژوهش

- × حمایت انگیزشی
- × امکان‌سنجی پژوهش
- × هدایت خواندن، نوشتن و ارائه پژوهش
- × آموزش پژوهش

بازنگری آموزش پژوهش

- × برنامه‌ریزی و حمایت
- × بازنگری رویه‌ها، ملاک‌ها و انتظارات

تولید دانش بومي
راهکار بومي - پسند

در دسترس قرار دادن
تجربه «خلاقیت» و
«تعالی»

افزودن به کیفیت
باورها و شیوه
زندگی انسان‌ها

تجربه پژوهش شما چگونه بوده است؟

- × چگونه بخش بیان مسئله خود را طراحی و نگارش می‌کنید؟
- × در بخش پیشینه پژوهش چه چیزی ارائه می‌دهید؟
- × چگونه داده مورد نیاز خود را مشخص و منبع گردآوری آن را مشخص می‌کنید؟
- × چگونه داده مورد نیاز خود را گردآوری و تحلیل می‌کنید؟
- × چگونه یافته‌ها و دستاوردهای خود را ارائه می‌دهید؟
- × تا به حال در کجاها عملاً دستاوردهای پژوهش شما استفاده شده‌اند؟ و تاثیر آنها چگونه بوده است؟

www.maryamnazari.com
maryamnazari76@gmail.com

با سپاس و به امید تولید پژوهش‌های مولد و ماندگار

... و کار همیشه تهی‌ست، مگر آنکه مهری باشد. **اما کار کردن با مهر یعنی چه؟** یعنی کِشتن دانه از روی لطف و برداشتن حاصل از روی شادی، چنانکه گویی دلداری میوه‌اش را خواهد خورد. **یعنی دمیدنِ دمی از روح خویش در هر آنچه می‌سازی.**

— جبران خلیل جبران، پیامبر و دیوانه.

برای استفاده ارجاع دهید به:

نظری، مریم. ۱۳۹۱. پژوهش مولد و ماندگار: مقدمه‌ای بر چیستی، چرایی و چگونگی در علوم/اطلاعات. اولین سخنرانی انجمن علمی مدیریت اطلاعات ایران. ارائه شده در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. اول آذرماه. قابل دسترس در:

http://maryamnazari.com/?page_id=256